

Angelika WRÓBLEWSKA¹

RYWALIZACJA ROSJI I CHIN O SUROWCE STRATEGICZNE W AZJI CENTRALNEJ

Abstrakt: Rosja straciła status mocarstwa światowego, jednak w dalszym ciągu walczy na arenie regionalnej. Jednym z przejawów tego procesu jest jej działalność w zakresie surowców strategicznych – ropy naftowej i gazu ziemnego. Oprócz aktywnych działań w Europie, polem rywalizacji staje się również Azja Centralna. Państwa tego regionu są zasobne w ropę i gaz, jednak zmęczone polityką uzależniania prowadzoną przez Moskwę. Alternatywą dla nich stają się Chiny, państwo rozwijające się, któremu surowce są niezbędne, a które swoje stosunki z państwami Azji Centralnej opiera na zasadzie partnerstwa.

Słowa kluczowe: ropa naftowa, gaz ziemny, Azja Centralna, Rosja, Chiny, rywalizacja

WSTĘP

Silne więzy wytworzone w czasach Związku Radzieckiego między Rosją, a państwami Azji Centralnej (Tadżykistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Kazachstan i Kirgistan) utrzymały się również po upadku mocarstwa. Społeczeństwa państw Azji Środkowej, w przeważającej części głosowały za utrzymaniem Związku Radzieckiego i jedynie przeprowadzeniem reform, a nie rozwiązaniem organizacji. Wszyscy byli świadomi tego, że państwa nie są przygotowane na niepodległość i samodzielne administrowanie. Ich gospodarki były bardzo słabe i w pełni uzależnione od Rosji. Znajdujące się na ich terytoriach złoża gazu ziemnego i ropy naftowej, mimo że należały do tych państw, ich eksploatacja i sprzedaż surowców była uzależniona od Gazpromu, który jest właścicielem infrastruktury przesyłowej na obszarze postradzieckim. Mimo to, proces secesji gospodarczej stawał się faktem. Stopniowe uniezależnianie się państw Azji Centralnej po rozpadzie Związku Radzieckiego przebiegało w różnym czasie, chociaż w podobny sposób. Władze państw zaczęły zdawać sobie sprawę z tego, że przez Rosję tracą duże zyski z eksportu, nie chciały również poddawać się politycznym naciskom Kremla. Rosja nie była w stanie utrzymać monopolu na terenie Azji Środkowej, a do rywalizacji włączyły się inne państwa, m.in. Indie, USA i organizacje (Unia Europejska). Jednak

¹ Angelika Wróblewska – studentka 2 roku stacjonarnych studiów II stopnia – kierunek Bezpieczeństwo Narodowe, Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych; studentka II roku stacjonarnych studiów I stopnia - kierunek Zarządzanie, Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych; studentka II roku studiów II stopnia – kierunek Stosunki Międzynarodowe na Uniwersytecie Wrocławskim.

największym i najsilniejszym przeciwnikiem w regionie były i są Chiny, które za-inwestowały wspólnie z państwami Azji Centralnej, w wydobycie i transport ropy i gazu.

Już w 1991 roku, po rozpadzie Związku Radzieckiego Borys Jelcyn zdawał sobie sprawę z tego, że były republiki związkowe będą próbowały się usamodzielić. Dla Rosji był to bardzo silny cios, ponieważ po kilku wiekach bycia światowym mocarstwem, traciła swój status na rzecz mocarstwowości regionalnej. Podjęto jednak próbę odbudowy, tworząc, w miejsce Związku Radzieckiego Wspólnotę Niepodległych Państw. Państwa, które do niej przystąpiły (początkowo Białoruś i Ukraina, następnie również Kazachstan, Kirgistan, Mołdawia, Turkmenistan, Uzbekistan, Tadżykistan, Armenia i Azerbejdżan) były traktowane przez jednego z założycieli, Federację Rosyjską, jako tzw. „bliska zagranica”. Władze Rosji doskonale zdawały sobie sprawę, że siłą ich państwa są surowce energetyczne i za ich pomocą chciały uzależnić od siebie władze poszczególnych republik. Sposób prowadzenia przez Rosję i Gazprom polityki energetycznej, pozwalał również na skuteczne szantażowanie państw, np. zakręcenie gazu płynącego z Turkmenistanu, co spowodowało awarię gazociągu. Dla Rosji region Azji Centralnej jest niezbędny ze względu na bogate zasoby ropy naftowej i gazu ziemnego. Z tego samego powodu swoją obecność zaznaczają tam Chiny. Diametralnie różne sposoby prowadzenia polityki przez Rosję i Chiny powodują inne zachowanie państw Azji Środkowej wobec tych potęg. Rosyjska polityka utrzymywania wpływów i szantażu nie skłania państw do współpracy, natomiast traktowanie ich po partnersku przez Chiny, jak najbardziej.

1. POZYCJA KAZACHSTANU NA RYNKU SUROWCÓW ENERGETYCZNYCH W REGIONIE

Kazachstan był jedną z najbardziej związanych z Rosją republik, aż 94% społeczeństwa wypowiedziało się w referendum przeciwko rozwiązaniu ZSRR². Również Rosji zależało na utrzymaniu silnych zależności z Kazachstanem, przede wszystkim ze względu na bardzo duże zasoby ropy i gazu, a także chęć decydowania o podziale Morza Kaspijskiego. Według „Statistical review of world energy report”, na terenie Kazachstanu znajdują się złoża zawierające 3,9 miliarda ton ropy naftowej (1,8% zasobów światowych) oraz 1,9 biliona metrów sześciennych gazu ziemnego (co stanowi 0,9% zasobów światowych)³. W porównaniu do zasob-

² P. Kuspys, *Polityka energetyczne Federacji Rosyjskiej wobec Azji Centralnej*, Fundacja Amicus Europae, <http://www.psz.pl/Polityka-energetyczna-Federacji-Rosyjskiej-wobec-Azji-Centralnej>, dostęp z dnia 20.06.2012.

³ *Statistical review of world energy report 2012*, dostęp z dnia 25.07.2012.

bów rosyjskich (ropa – 5,3% , gaz - 21,4% zasobów światowych⁴), rezerwy kazaskie nie są tak okazałe, jednak Kreml szuka różnych możliwości uzależnienia od siebie byłych republik radzieckich, a polityka energetyczna jest traktowana priorytetowo, ponieważ przynosi największe wpływy do budżetu oraz pozwala oddziaływać politycznie na państwa, które importują duże ilości tych surowców od Rosji. Większość ropy kazaskiej (w 2010 roku aż 75%⁵) jest transportowana gazociągami biegnącymi do Rosji, a 40% eksportu ropy przypada na ropociąg Tengiz–Noworosyjsk⁶. Kazachstan, jak również inne państwa Środkowo-azjatyckie zdawały sobie sprawę z tego, że ich zyski ze sprzedaży gazu i ropy powinny być wyższe. 11 marca 2008 roku Kazachstan, Uzbekistan i Turkmenistan zażądały od Gazpromu podwyższenia cen gazu do poziomu „europejskiego”⁷. Takie posunięcie stawiało Rosję w niekomfortowej dla niej sytuacji. Jeśli byłaby zgoda na podniesienie cen gazu, konieczne byłyby podwyżki sprzedawanego gazu dla Ukrainy, Białorusi i państw europejskich, aby utrzymać odpowiedniej wysokości zyski. Gazprom jednocześnie zdawał sobie sprawę z tego, że podwyżki cen gazu nie wpłyną korzystnie na współpracę z zachodnimi partnerami i obniżą możliwości politycznego oddziaływania na Ukrainę. Z drugiej strony, brak zgody na podniesienie cen dla Kazachstanu, Uzbekistanu i Turkmenistanu, skłoniły te państwa do szukania alternatywnych dróg przesyłu gazu i odbiorców poza Rosją. Kazachstan nie mógł także dojść do porozumienia z Gazpromem dotyczącego zwiększenia przesyłu ropy rurociągiem Tengiz–Noworosyjsk. Jednocześnie, Kazachstan stara się zapewnić sobie dostęp do drugiego korytarza transportowego, którym jest ropociąg BTC (Baku-Tbilisi-Ceyhan). 29 maja 2008 Nursułtan Nazarbajew podpisał porozumienie zawarte z Azerbejdżanem dotyczące przesyłu kazaskiej ropy do Turcji przez Azerbejdżan i Gruzję⁸. Pomijając tę kwestię, strategicznym celem Kazachstanu jest sprzedaż gazu na dwa sąsiadujące z nim rynki – europejski i chiński. Dostawy gazu do Europy zapewniają dwie główne drogi wymienione wyżej: korytarz północny przez Rosję i korytarz południowy przez Azerbejdżan i Turcję. Natomiast Chiny poszukiwały nowych źródeł dostaw ropy i gazu. Ich naturalnym partnerem są państwa Azji Centralnej – zasobne w surowce, chcące zdywersyfikować odbiorców. Wprowadzając plany dywersyfikacji dróg przesyłu surowców, Kazachstan podpisał umowę z Chinami o zasadach budowy i eksploat-

⁴ *Ibidem*.

⁵ A. Jarosiewicz, *Rosja głównym korytarzem dla eksportu ropy z Kazachstanu*, Tydzień na Wschodzie, , nr 42(160), 29.12.2010, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-12-29/rosja-glownym-korytarzem-dla-eksportu-ropy-z-kazachstanu>, dostęp z dnia 25.07.2012.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Kraje centralnoazjatyckie koordynują politykę w kwestiach gazowych*, Tydzień na Wschodzie, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-03-12/kraje-centralnoazjatyckie-koordynuja-polityke-w-kwestiach>, dostęp z dnia 25.07.2012.

⁸ *Kazachstan przystępuje do BTC*, Tydzień na Wschodzie, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-06-04/kazachstan-przystepuje-do-btc>, dostęp z dnia 25.07.2012.

acji gazociągu Kazachstan-Chiny⁹. Gazociąg został uruchomiony jako część rurociągu biegnącego z Turkmenistanu do Chin z ominięciem Rosji. Jego maksymalna przepustowość wynosi 40 miliardów metrów sześciennych. W pierwszych trzech latach eksploatacji, do Chin trafia ok. 13 miliardów metrów sześciennych gazu, natomiast od 2013 roku planuje się zwiększenie przesyłu do 30 miliardów metrów sześciennych surowca¹⁰. Również w 2009 roku został oddany do użytku ropociąg łączący złoża znajdujące się na zachodzie Kazachstanu z chińską cieśniną Malakka¹¹.

Władze Kazachstanu swoimi decyzjami zapewniły państwu częściową niezależność od Rosji i transportu kazaskich surowców rurociągami należącymi do Rosji. Uzyskując dostęp do różnych rynków, z pominięciem rosyjskiego pośrednictwa, zwiększają wpływy do budżetu, mogąc jednocześnie zwiększać wydobywanie surowców. Korzystne decyzje z punktu widzenia ekonomicznego i politycznego odebrały Rosji pozycję monopolisty w regionie Azji Centralnej. Gazociągi i ropociągi dostarczające surowce do Chin są systematycznie rozbudowywane, władze obu państw podpisują nowe porozumienia i kontraktują coraz większe ilości ropy i gazu za cenę, która jest opłacalna dla obu stron.

2. POLITYKA NIEZALEŻNOŚCI ENERGETYCZNEJ UZBEKISTANU

Uzbekistan, jako pierwsze państwo z regionu Azji Centralnej, dokonał próby uniezależnienia się od Rosji. Do 11 września 2009 roku Islam Karimow nie dawał jasnych sygnałów co do kierunku polityki zagranicznej, jednak kilka dni po zamachach terrorystycznych w Stanach Zjednoczonych w amerykańskiej prasie ukazała się wypowiedź ministra spraw zagranicznych Uzbekistanu, Abdułaziza Kamiłowa, w której wyraził gotowość Uzbekistanu do pomocy w walce z talibami¹². W tym samym czasie Rosjanie wykluczali możliwość wykorzystania przez Stany Zjednoczone terenów postradzieckich do utworzenia zaplecza do walki w Afganistanie. Sytuacja wyjaśniła się, gdy Władimir Putin *dał władzom republik środkowoazjatyckich wolną rękę w kwestii udostępnienia własnej przestrzeni powietrznej oraz infrastruktury naziemnej siłom amerykańskim*¹³. Stosunki uzbecko-rosyjskie były najgorsze w porównaniu do relacji między Rosją a pozostałymi

⁹ Porozumienie zostało podpisane 9 listopada 2007 w Astanie.

¹⁰ *Gazociąg Kazachstan – Chiny*, <http://www.kresy.pl/wydarzenia?zobacz/gazociag-kazachstan---chiny>, dostęp z dnia 28.07.2012.

¹¹ *Kazachstan zakończył budowę ropociągu do Chin*, Tydzień na Wschodzie, nr 25(100), 15.07.2009, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-07-15/kazachstan-zakonczy-budowe-ropociagu-do-chin>, dostęp z dnia 28.07.2012.

¹² E. Rakowska, *Rola Federacji Rosyjskiej w polityce Uzbekistanu*, <http://www.psz.pl/tekst-1301/Rola-Federacji-Rosyjskiej-w-polityce-Uzbekistanu>, dostęp z dnia 12.08.2012.

¹³ *Ibidem*.

państwami Azji Centralnej. Rosja konkurowała w tym państwie nie tylko z Chinami, ale również ze Stanami Zjednoczonymi.

Złóża ropy w Uzbekistanie są szacowane na 0.1 miliarda ton surowca, natomiast produkcja w 2011 roku wynosiła 89 tysięcy baryłek dziennie i w porównaniu z rokiem 2010 odnotowała spadek o 1,8%¹⁴. Złóża gazu to 1,6 biliona metrów sześciennych, co daje Uzbekistanowi 0,8% światowych zasobów gazu ziemnego. Kraj zajmuje drugie miejsce w regionie w produkcji gazu (po Kazachstanie)¹⁵. Podobnie jak Kazachstan, władze Uzbekistanu dążą do dywersyfikacji dróg przesyłu surowców oraz jego odbiorców. Wspólne żądanie państw Azji Centralnej wystosowane do Gazpromu było jednym z elementów, które miały wpłynąć na poprawę bezpieczeństwa energetycznego Uzbekistanu i zapewnić stałe, wysokie wpływy do budżetu państwa.

W pierwszych latach po rozpadzie Związku Radzieckiego, Taszkient nie leżał w ścisłym kręgu zainteresowania Moskwy, której główne wysiłki koncentrowały się na Kazachstanie. Dopiero druga połowa lat 90. XX wieku przyniosła nawiązanie relacji dwustronnych między Uzbekistanem a Federacją Rosyjską, jednak w dalszym ciągu Karimow¹⁶ próbował równoważyć wpływy rosyjskie, ścisłymi stosunkami ze Stanami Zjednoczonymi. Do 2004 roku ważniejszą rolę w polityce Uzbekistanu pełnił Waszyngton. Władze uzbeckie prawdopodobnie nie zdawały sobie sprawy z tego, że USA nie traktują tego partnerstwa jako strategicznego i po zmianie kierunku polityki amerykańskiej, Karimow zwrócił się ku Rosji.

Ocieplenie relacji na linii Taszkient-Moskwa nie przemieniło się w całkowitą zależność Uzbekistanu od Rosji. Początkowo dość uległa polityka wobec Rosji pozwoliła jej zdobyć duże wpływy oraz zdobyć całą infrastrukturę przesyłową znajdującą się na terenie uzbeckim. Jednak władze Uzbekistanu dość szybko zdały sobie sprawę z tego, że taka sytuacja nie jest korzystna dla państwa. W przeciwieństwie do Kazachstanu, który od rozpadu ZSRR był zależny od polityki rosyjskiej, Uzbekistan nie dał się tak łatwo wciągnąć w wewnętrzną orbitę wpływów, potrafił zrównoważyć je i znaleźć nowego partnera, który nie stosował wobec państwa szantażu. Nowym sojusznikiem Uzbekistanu zostały Chiny, ważny odbiorca surowców strategicznych.

W konsekwencji współpracy obu państw, 30 czerwca 2008 roku ruszyła budowa gazociągu z Uzbekistanu do Chin, którego budowa została sfinansowana przez stronę chińską¹⁷. Projekt ten stał się strategicznym przedsięwzięciem dla Uzbekistanu. Zwiększał bowiem jego rolę w przesyłce gazu, czyniąc go państwem

¹⁴ *Statistical review of world energy report 2012*, dostęp z dnia 25.07.2012.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Islam Karimow – od 1990 roku prezydent Uzbekistanu (wybrany przez Radę Najwyższą), w 1992 wybrany w powszechnych wyborach i zaprzysiężony na prezydenta.

¹⁷ *Ruszyła budowa uzbeckiego odcinka gazociągu z Turkmenistanu do Chin*, Tydzień na Wschodzie, Numer 23(57), 9.07.2008, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-07-09/ruszyła-budowa-uzbeckiego-odcinka-gazociągu-z-turkmenista>, dostęp z dnia 28.07.2012.

tranzytowym nie tylko dla turkmeńskiego surowca wysyłanego do Rosji, ale od tej pory również do Chin. 20 października 2008 roku, spółki Uzbekneftigaz i Chińska Narodowa Korporacja Naftowa (CNPC) podpisały umowę, na mocy której będą wspólnie eksploatować złożę ropy Mingbułak¹⁸. To porozumienie w istotny sposób wpłynęło na ograniczenie wpływów rosyjskich w Uzbekistanie, które zapewniło coraz ściślejszą współpracą uzbecko-chińską.

13 maja 2009 roku władze Uzbekistanu wydały oficjalny komunikat, dotyczący sprzedaży gazu do Chin. Zapowiedź wywołała nie tylko skutki ekonomiczne, ale również polityczne dla państwa. Gaz wydobywany w Dolinie Fergańskiej przez chińskie spółki miał być transportowany gazociągiem Turkmenistan-Uzbekistan-Kazachstan-Chiny¹⁹. Taka sytuacja pozwalała na dywersyfikację źródeł dostaw uzbeckiego gazu, którego głównym odbiorcą do tej pory była Rosja. Posiadając możliwość sprzedaży surowca w innym kierunku, Uzbekistan mógł dyktować ceny Rosji, bez obawy, że surowiec nie zostanie sprzedany. Jednocześnie Rosja była w trudnej sytuacji po odcięciu gazu płynącego z Turkmenistanu. Chcąc zabezpieczyć swoje zapotrzebowanie oraz kontrakty zagraniczne, władze Rosji musiały zgodzić się na warunki uzbeckie.

Kolejny szczyt rosyjsko-uzbecki nie przyniósł żadnych ważnych ustaleń, obustronne zapewnienia o ścisłej współpracy, strategicznym partnerstwie nie zostały przeniesione do praktycznej strony relacji dwustronnych. Dobra współpraca z Chinami pchała Uzbekistan w stronę wschodniej potęgi. Wyrazem zacieśniającej się współpracy była wizyta Islama Karimowa w Pekinie i podpisane podczas niej umowy i porozumienia. 19-20 kwietnia 2011 roku podpisano m.in. umowę o budowie gazociągu połączonego z istniejącym już rurociągiem Azja Centralna – Chiny, którym Uzbekistan przesyłałaby gaz zakontraktowany przez Chiny. Ważnym aspektem współpracy były dokumenty dotyczące chińskiej pomocy dla uzbeckich banków, udzielenia kredytów oraz inwestycji chińskich w Uzbekistanie²⁰. Tym samym współpraca między Chinami a Uzbekistanem została rozszerzona na inne sektory gospodarki.

3. TURKMENISTAN NA DRODZE DO WSPÓŁPRACY Z CHINAMI

¹⁸ *Zacieśnianie uzbecko-chińskiej współpracy energetycznej*, Tydzień na Wschodzie, Numer 35(69), 30.10.2008,

<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-10-30/zaciesnianie-uzbecko-chińskiej-współpracy-energetycznej>, dostęp z dnia 28.07.2012.

¹⁹ *Uzbekistan zapowiada uruchomienie eksportu gazu do Chin*, Tydzień na Wschodzie, Numer 19(94), 20.05.2009,

<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-05-20/uzbekistan-zapowiada-uruchomienie-eksportu-gazu-do-chin>, dostęp z dnia 25.07.2012.

²⁰ *Uzbekistan decyduje się na zacieśnianie współpracy z Chinami*, Tydzień na Wschodzie, Numer 16(176), 11.05.2011,

<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2011-05-11/uzbekistan-decyduje-sie-na-zaciesnianie-współpracy-z-chin>, dostęp z dnia 28.07.2012.

Kolejne państwo Azji Centralnej, Turkmenistan, również jest bardzo zasobne w ropę naftową i gaz ziemny. Oszacowane rezerwy ropy należące do Turkmenistanu to 0,1 miliarda ton surowca²¹. Ilość surowca wydobywanego wynosi 0,3% produkcji światowej. Rezerwy gazu to 11,7% zasobów światowych, czyli ok. 24,3 biliona metrów sześciennych gazu, natomiast produkcja to 59,5 miliardów metrów sześciennych w 2011 roku, co stanowiło ponad 40% wzrost w stosunku do roku 2010²².

Turkmenistan, jako pierwszy z państw Azji Środkowej, podjął negocjacje z Rosją w sprawie podniesienia cen gazu do 150 USD za 1000 metrów sześciennych. Informacje na ten temat pojawiły się już na przełomie września i października 2007 roku, zostały potwierdzone przez prezydenta Turkmenistanu Kurbangułę Berdymuhammedowa, który w drugiej połowie września przebywał w USA²³. Aszchabad zaczynał negocjacje na bardzo silnej pozycji. Z jednej strony jego gaz jest niezbędny Rosji do zapewnienia realizacji kontraktów gazowych podpisanych z państwami Europy Zachodniej. Z drugiej strony, gazem turkmeńskim zainteresowane są Chiny i Zachód. Duże możliwości dywersyfikacji rynków zbytu są dla Turkmenistanu bardzo dobrą kartą przetargową w negocjacjach z Rosją. Największym problemem jest brak sieci przesyłowej, za pomocą której gaz mógłby być sprzedawany z pominięciem Rosji. Negocjacje cen gazu zakończyły się dla Turkmenistanu dużym sukcesem. 27 listopada 2007 roku podpisano aneks do umowy z 2003 roku i ustalono, że w pierwszym półroczu 2008 roku Rosja będzie płaciła 130 USD za 1000 metrów sześciennych gazu, a w drugim już 150 USD za tą samą ilość surowca²⁴. Ważnym aspektem, który miał niewątpliwie duży wpływ na sukces negocjacji było rozpoczęcie budowy gazociągu biegnącego z Turkmenistanu przez Uzbekistan i Kazachstan do Chin.

Rok później, w czerwcu doszło do podpisania umowy między Turkmenistanem a Gazpromem, na mocy której ceny gazu miały być ustalane na poziomie cen rynkowych surowca. Drugi podpisany wówczas dokument dotyczył warunków współpracy z Gazpromem w zakresie inwestycji²⁵. Rosyjska zgoda na podpisanie tych dwóch porozumień świadczy o zmianie polityki względem Aszchabadu, ale również o złamaniu monopolu Rosji w Turkmenistanie. Aktywna polityka Asz-

²¹ *Statistical review of world energy report 2012*, dostęp z dnia 25.07.2012.

²² *Ibidem*.

²³ *Droższy gaz turkmeński?*, Tydzień na Wschodzie, 2.10.2007, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2007-10-03/drozszy-gaz-turkmenski>, dostęp z dnia 25.07.2012.

²⁴ *Rosja zapłaci więcej za turkmeński gaz*, Tydzień na Wschodzie, 04.12.2007, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2007-12-05/rosja-zaplaci-wiecej-za-turkmenski-gaz>, dostęp z dnia 27.07.2012.

²⁵ *Gazprom zabiega o gaz z Turkmenistanu*, Tydzień na Wschodzie, nr 25(59), 06.08.2008, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-08-06/gazprom-zabiega-o-gaz-z-turkmenistanu>, dostęp z dnia 27.07.2012.

chabadu, której celem było zapewnienie sprawiedliwych wpływów do budżetu, ratowanie gospodarki turkmeńskiej i uniezależnienie od Rosji była doskonałym przykładem dla pozostałych państw Azji Centralnej, które również zaczęły się sprzeciwiać Rosji. Skoordynowana polityka państw regionu przyniosła oczekiwane skutki w postaci większych zysków, rozbudowy infrastruktury przesyłowej, nowych inwestycji w poszukiwanie złóż i ich wydobywanie oraz dywersyfikację rynków zbytu i dróg przesyłu surowców.

Współpraca turkmeńsko-chińska rozwijała się bardzo szybko i była korzystna dla obu państw. Początkowe kontrakty gazowe zostały zawarte na 30 miliardów metrów sześciennych gazu rocznie. 29 sierpnia 2008 roku podpisano aneks do umowy, w którym zwiększono sprzedaż o 10 miliardów metrów sześciennych surowca. Ważne jest, że w tym czasie surowiec jeszcze nie płynął do Chin, transport miał się rozpocząć w 2009 roku, po ukończeniu inwestycji w Uzbekistanie²⁶. Świadczy to o rosnącej roli Chin w regionie i spadającej wadze kontaktów handlowych z Rosją.

W 2008 roku przeprowadzono audyt dla dwóch złóż turkmeńskich. Jego wynik był zaskakujący i prowokował do zaostrzonej rywalizacji rosyjsko-chińskiej w regionie. Brytyjska firma oszacowała złoża Jolotan i Jaszlar na: 4-14 bilionów metrów sześciennych gazu i 0,2-1,5 biliona metrów sześciennych surowca. Tym samym złoża Jolotan jest największym udokumentowanym złożem gazu ziemnego na świecie²⁷.

W marcu 2008 roku prezydent Turkmenistanu, Gurbangula Berdymuhammedow, odbył podróż do Rosji. Równocześnie planowano budowę gazociągu ze wschodnich złóż (Jolotan) do Morza Kaspijskiego, co miało być zrealizowane przez Gazprom. Po powrocie prezydenta z Rosji ogłoszono międzynarodowy przetarg na budowę gazociągu Wschód-Zachód. Świadczy to o niepowodzeniu rozmów w Moskwie. W artykułach prasowych pojawiały się również informacje o żądaniach Gazpromu dotyczących zakazu sprzedaży gazu płynącego tym gazociągiem na Zachód²⁸. Nawet, jeśli były to jedynie spekulacje, byłyby one nie do przyjęcia dla Turkmenistanu. Takie żądania były ograniczeniem polityki państwa, próbą ingerencji w sprawy wewnętrzne kraju. Prawdopodobną przyczyną ogłoszenia przetargu i odejścia od współpracy z Gazpromem było nieprzyznanie przez

²⁶ *Turkmenistan dostarczy więcej gazu Chinom*, Tydzień na Wschodzie, 03.09.2008, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-09-04/turkmenistan-dostarczy-wiecej-gazu-chinom>, dostęp z dnia 27.07.2012.

²⁷ *Wyniki niezależnego audytu złóż pozytywne dla Turkmenistanu*, Tydzień na Wschodzie, nr 33(67), 16.10.2008, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-10-16/wyniki-niezaleznego-audytu-zloz-pozytywne-dla-turkmenista>, dostęp z dnia 28.07.2012.

²⁸ *Turkmenistan ogłasza przetarg na budowę gazociągu Wschód-Zachód*, Tydzień na Wschodzie, nr 14(89), 08.04.2009, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-04-08/turkmenistan-oglasza-przetarg-na-budowe-gazociagu-wschod->, dostęp z dnia 30.07.2012.

Rosję nieoprocentowanego kredytu na budowę gazociągu²⁹. Działania Rosji były coraz mniej skuteczne, a jej zdanie coraz częściej pomijane. Rosnące poczucie zagrożenia i słabnąca pozycja w regionie zmusiła Rosję do drastycznych posunięć. 9 kwietnia 2009 roku Rosjanie *zakręcili kurek* gazociągu Azja Centralna-Centrum, co spowodowało awarię rurociągu. Zmniejszenie odbioru gazu o 90% i nie poinformowanie władz Turkmenistanu było próbą pokazania siły i odpowiedzią na ogłoszenie przetargu na budowę gazociągu Wschód-Zachód³⁰. W tym czasie Rosja pozostawała jeszcze głównym odbiorcą turkmeńskiego surowca, a powodując awarię najważniejszej sieci transportu gazu z tego regionu pozbawiła Aszchabad zysków ze sprzedaży surowca na główny rynek zbytu. Incydent z 9 kwietnia 2009 był początkiem rosyjsko-turkmeńskiej wojny gazowej. Dopiero dwa miesiące później, 1 czerwca, Gazprom ujawnił warunki, na jakich współpraca między Rosją a Turkmenistanem mogłaby być wznowiona. Władze przedsiębiorstwa przedstawiły dwie drogi do porozumienia, a każda z nich sprowadza się do rewizji umowy gazowej. Pierwszą opcją jest zmniejszenie ilości dostarczanego przez Aszchabad gazu, drugą – zmniejszenie ceny za wysyłany gaz. Obie propozycje były nie do przyjęcia dla strony turkmeńskiej. Jednak nadrzędnym celem Gazpromu było zdobycie kontroli nad budowanym gazociągiem Wschód-Zachód³¹, który jest strategiczną inwestycją Turkmenistanu. W wyniku polityki prowadzonej przez Kreml, 30 maja władze Aszchabadu ogłosiły, że rozpoczną rozmowy z Chinami dotyczące sprzedaży gazu³². W konsekwencji podjęcia współpracy, Chiny zaangażowały się w konflikt między Rosją a Tadżykistanem, udzielając Aszchabadowi kredytu w wysokości 4 miliardów dolarów, który w całości miał być przeznaczony na zagospodarowanie złoża Jolotan³³. Przy okazji zawarto umowę na dostawę do Chin kolejnych 10 miliardów metrów sześciennych gazu³⁴. Pod koniec listopada 2009 roku odbyła się runda rozmów między skłóconymi stronami dotycząca przywrócenia dostaw gazu. Porozumienie nie doszło do skutku, ponieważ żadna strona nie zgadzała się na ustępstwa, a zaproponowane przez Rosję warunki były nie do

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Rosja przykręca kurek z gazem z Turkmenistanu*, Tydzień na Wschodzie, 21.04.2009, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-04-22/rosja-przykreca-kurek-z-gazem-z-turkmenistanu>, dostęp z dnia 30.07.2012.

³¹ A. Jarosiewicz, *Rosyjsko-turkmeńska wojna gazowa*, Tydzień na Wschodzie, nr 21(96), 03.06.2009, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-06-03/rosyjsko-turkmenska-wojna-gazowa>, dostęp z dnia 30.07.2012.

³² *Ibidem*.

³³ A. Jarosiewicz, *Chiny włączają się w turkmeńsko-rosyjski konflikt gazowy*, Tydzień na Wschodzie nr 24(99), 01.07.2009, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-07-01/chiny-wlaczaja-sie-w-turkmensko-rosyjski-konflikt-gazowy>, dostęp z dnia 30.07.2012.

³⁴ *Ibidem*.

przyjęcia dla Turkmenistanu³⁵. Równocześnie, Turkmenistan prowadził niezależną od Rosji politykę i postanowił zagospodarować największe złożę – Południowy Jolotan – samodzielnie. Kontrakty na dostarczenie technologii i produkcję gazu (do 20 miliardów metrów sześciennych) zostały podpisane z firmami z Chin, Zjednoczonych Emiratów Arabskich oraz Korei Południowej³⁶. Koszty miały być pokryte z funduszy turkmeńskich i chińskiego kredytu³⁷.

Kolejnym przejawem samodzielnej polityki Turkmenistanu była decyzja o budowie gazociągu Wschód-Zachód, bez udziału obcych przedsiębiorstw. Aszchabad wydał odpowiednią decyzję 21 maja 2010 roku³⁸. Był to również kolejny krok ku dywersyfikacji dróg przesyłu surowca i rynków zbytu.

Kolejne rozmowy rosyjsko-turkmeńskie dotyczące porozumienia gazowego również zakończyły się fiaskiem. Rosja nie zgodziła się na zwiększenie ilości kupowanego gazu, na czym zależało Turkmenistanowi, który odczuł kryzys finansowy³⁹. Z pomocą przyszły Chiny, które w maju 2011 roku zgodziły się na udzielenie 10-letniego kredytu w wysokości 4 miliardów dolarów, który również miał zostać wykorzystany na eksploatację złoża Południowy Jolotan. Jednocześnie podpisano umowę gwarantującą dostawy gazu do Chin⁴⁰.

Władze Turkmenistanu, chcąc uniezależnić się od polityki Kremla, przeprowadziły szereg inwestycji pozwalających na dywersyfikację dróg przesyłu gazu, jednak z powodu przedłużającego się impasu w stosunkach z dotychczasowym głównym odbiorcą surowca, spadły zyski, a państwo musiało szukać kredytów w Chinach.

4. KIRGISTAN I TADŻYKISTAN – OUTSIDERZY ENERGETYCZNI W REGIONIE

³⁵ *Rosja-Turkmenistan: intensywny dialog bez efektów*, Tydzień na Wschodzie, nr 41(116), 02.12.2009, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-12-02/rosja-turkmenistan-intensywny-dialog-bez-efektow>, dostęp z dnia 30.07.2012.

³⁶ *Turkmenistan sam zagospodaruje swoje największe złożę gazu – Jolotan*, Tydzień na Wschodzie, nr 1(119), 06.01.2010, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-01-06/turkmenistan-sam-zagospodaruje-swoje-najwieksze-zloze-gaz>, dostęp z dnia 30.07.2012.

³⁷ *Ibidem*.

³⁸ *Turkmenistan samodzielnie wybuduje gazociąg Wschód-Zachód*, Tydzień na Wschodzie, nr 19(137), 25.05.2010, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-05-26/turkmenistan-samodzielnie-wybuduje-gazociag-wschod-zachod>, dostęp z dnia 30.07.2012.

³⁹ *Turkmenistan próbuje sprzedać Rosji więcej gazu*, Tydzień na Wschodzie, nr 37(155), 04.11.2010, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-11-04/turkmenistan-probuje-sprzedac-rosji-wiecej-gazu>, dostęp z dnia 30.07.2012.

⁴⁰ *Turkmenistan zaciąga kolejną wielką pożyczkę w Chinach*, Tydzień na Wschodzie, nr 16(176), 11.05.2011, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2011-05-11/turkmenistan-zaciaga-kolejna-wielka-pozyczke-w-chinach>, dostęp z dnia 30.07.2012.

Kirgistan i Tadżykistan, ostatnie z pięciu państw Azji Środkowej nie zostały ujęte w BP Statistical Review of World Energy 2012, co świadczy o znikomych, wręcz nieistotnych zasobach surowców energetycznych – ropy naftowej i gazu ziemnego. W związku z tym nie mają w ręku „karty przetargowej” w rozgrywce z Rosją i Chinami. Oba państwa importują surowce od sąsiadów, między innymi z Uzbekistanu i są uzależnione od podyktowanej ceny. Nie są również atrakcyjnymi partnerami w regionie dla dwóch mocarstw, co eliminuje je z rozgrywki dotyczącej ropy i gazu.

5. POLITYKA ROSJI A POLITYKA CHIN

Zarówno Rosja, jak i Chiny chcą być znaczącym graczem w regionie Azji Centralnej. Dla Rosji jest to naturalny teren wpływów, natomiast Chiny wkroczyły do Azji Środkowej stosunkowo niedawno, jednak z pełną świadomością tego, że Kazachstan, Uzbekistan i Turkmenistan są już zmęczone uzależnieniem od Rosji i dążą do redefinicji swoich polityk energetycznych. Dla Państwa Środka jest to dobry sygnał do zawierania nowych kontraktów i inwestowania w sieci przesyłowe oraz infrastrukturę wydobywczą ropy i gazu. Chiny zdają sobie sprawę z tego, że państwa Azji Centralnej nie są w stanie same sfinansować tak dużych inwestycji, ale chcą współpracować, wręcz poszukują nowych partnerów, aby tylko uniezależnić się od Rosji. Wyważona polityka chińska umożliwi szybkie dojście do porozumienia, bez zbędnego przedłużania negocjacji, dzięki czemu inwestycje są przeprowadzane w możliwie najkrótszym czasie, z korzyścią dla obu stron. Prawie każdego roku od 2008 podpisywane są nowe kontrakty na dostawy ropy i gazu z państw Azji Centralnej, dzięki czemu rośnie znaczenie Chin w regionie, a spada pozycja Rosji.

Państwa Azji Centralnej po rozpadzie Związku Radzieckiego, bardzo długo znajdowały się w orbicie silnych wpływów Federacji Rosyjskiej, której polityka dążyła do ponownego pełnego uzależnienia byłych republik radzieckich. Państwa zasobne w strategiczne surowce, a jednocześnie biedne i targane konfliktami wewnętrznymi „dzięki” Rosji otrzymywały stałe wpływy do budżetu ze sprzedaży ropy i gazu. Rosja, za wszelką cenę nie chciała dopuścić do utraty monopolu energetycznego w Azji Centralnej, jednak poprzez nieudolną politykę sama zmusiła państwa regionu do działania. Próba utrzymania niskich cen skupu surowców, odsprzedawanie ich z dużymi zyskami, utrzymywanie kontroli nad najważniejszymi szlakami przesyłu ropy i gazu doprowadziły do zmiany polityk energetycznych Kazachstanu, Uzbekistanu i Turkmenistanu. Władze Rosji nie chciały dostosować swojej polityki wobec państw Azji Środkowej do zmieniających się warunków rynkowych (wzrost cen surowców na giełdach światowych), a Chiny, świadome konieczności traktowania ich jak równych partnerów w interesach dużo na tym

zyskały. Gdy Rosja nie zgadzała się na podniesienie cen gazu płynącego rurociągiem Azja Centralna – Centrum, państwa, które surowiec wysyłały, podpisały kilka miesięcy później umowę z Chinami o budowie gazociągu z Uzbekistanu, przed Turkmenistan i Kazachstan, na czym skorzystali wszyscy, a Rosja straciła. Dodatkową przeszkodą dla Rosji był wzrost znaczenia Kaukazu Południowego i magistrali BTC (Baku-Tbilisi-Ceyhan) w zapewnieniu bezpieczeństwa energetycznego państw Azji Środkowej, szczególnie Kazachstanu.

PODSUMOWANIE

Polityka państw Azji Centralnej, ale również Rosji i Chin na tym obszarze oraz poszczególne działania mogą wyznaczyć kierunek dalszych posunięć. Biorąc pod uwagę dotychczasowe działania, można stwierdzić, że odległość polityczna między państwami Azji Środkowej a Rosją coraz bardziej się zwiększa. 5 opisanych państw zbliża się w stronę Chin, które dają im wiele możliwości i wymiernych korzyści. Konflikt jest o tyle poważny, że gra toczy się o zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego Rosji lub Chin. Nieodnawialne źródła mają największy udział w produkcji energii, a ta jest niezbędna wszystkim. Pozostaje czekać, w jakim kierunku rozwine się sytuacja, jednak zbyt późna reakcja społeczności międzynarodowej może doprowadzić do globalnego konfliktu. Czy decydenci dopuszczą do zaognienia sytuacji? Czy rywalizacja rosyjsko-chińska będzie miała wpływ na rozwój kryzysu między państwami Azji Centralnej, który dotyczy podziału wody? Czy konflikt Rosji i Chin może doprowadzić do powrotu do bipolarnego układu sił na świecie? Kto stanie po czyjej stronie i jakie będą tego skutki?

BIBLIOGRAFIA

1. *Droższy gaz turkmeński?*, Tydzień na Wschodzie, 2.10.2007, <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2007-10-03/drozszy-gaz-turkmenski>.
2. *Gazociąg Kazachstan – Chiny*. <http://www.kresy.pl/wydarzenia?zobacz/gazociag-kazachstan---chiny>.
3. *Gazprom zabiega o gaz z Turkmenistanu*, Tydzień na Wschodzie, nr 25(59), 06.08.2008. <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-08-06/gazprom-zabiega-o-gaz-z-turkmenistanu>.
4. Jarosiewicz A., *Chiny włączają się w turkmeńsko-rosyjski konflikt gazowy*, Tydzień na Wschodzie nr 24(99), 01.07.2009. <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-07-01/chiny-wlaczaja-sie-w-turkmensko-rosyjski-konflikt-gazowy>.
5. Jarosiewicz A., *Rosja głównym korytarzem dla eksportu ropy z Kazachstanu*, Tydzień na Wschodzie, , nr 42(160), 29.12.2010.

- <http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-12-29/rosja-glownym-korytarzem-dla-eksportu-ropy-z-kazachstanu>.
6. Jarosiewicz A., *Rosyjsko-turkmeńska wojna gazowa*, Tydzień na Wschodzie, nr 21(96), 03.06.2009.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-06-03/rosyjsko-turkmenska-wojna-gazowa>.
 7. *Kazachstan przystępuje do BTC*, Tydzień na Wschodzie,
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-06-04/kazachstan-przystepuje-do-btc>.
 8. *Kazachstan zakończył budowę ropociągu do Chin*, Tydzień na Wschodzie, nr 25(100), 15.07.2009.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-07-15/kazachstan-zakonczył-budowe-ropociagu-do-chin>.
 9. *Kraje centralnoazjatyckie koordynują politykę w kwestiach gazowych*, Tydzień na Wschodzie.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-03-12/kraje-centralnoazjatyckie-koordynuja-polityke-w-kwestiach>.
 10. Kuspys P., *Polityka energetyczne Federacji Rosyjskiej wobec Azji Centralnej*, Fundacja Amicus Europae.
<http://www.psz.pl/Polityka-energetyczna-Federacji-Rosyjskiej-wobec-Azji-Centralnej>.
 11. Rakowska E., *Rola Federacji Rosyjskiej w polityce Uzbekistanu*,
<http://www.psz.pl/tekst-1301/Rola-Federacji-Rosyjskiej-w-polityce-Uzbekistanu>.
 12. *Rosja przykręca kurek z gazem z Turkmenistanu*, Tydzień na Wschodzie, 21.04.2009.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-04-22/rosja-przykreca-kurek-z-gazem-z-turkmenistanu>.
 13. *Rosja zapłaci więcej za turkmeński gaz*, Tydzień na Wschodzie, 04.12.2007,
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2007-12-05/rosja-zaplaci-wiecej-za-turkmenski-gaz>.
 14. *Rosja-Turkmenistan: intensywny dialog bez efektów*, Tydzień na Wschodzie, nr 41(116), 02.12.2009.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-12-02/rosja-turkmenistan-intensywny-dialog-bez-efektow>.
 15. *Ruszyła budowa uzbeckiego odcinka gazociągu z Turkmenistanu do Chin*, Tydzień na Wschodzie, Numer 23(57), 9.07.2008.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-07-09/ruszyla-budowa-uzbeckiego-odcinka-gazociagu-z-turkmenista>.
 16. *Statistical review of world energy report 2012*.
 17. *Turkmenistan dostarczy więcej gazu Chinom*, Tydzień na Wschodzie, 03.09.2008.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-09-04/turkmenistan-dostarczy-wiecej-gazu-chinom>.
 18. *Turkmenistan ogłasza przetarg na budowę gazociągu Wschód-Zachód*, Tydzień na Wschodzie, nr 14(89), 08.04.2009.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-04-08/turkmenistan-oglasza-przetarg-na-budowe-gazociagu-wschod->.
 19. *Turkmenistan próbuje sprzedać Rosji więcej gazu*, Tydzień na Wschodzie, nr 37(155), 04.11.2010.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-11-04/turkmenistan-probuje-sprzedac-rosji-wiecej-gazu>.

20. *Turkmenistan sam zagospodaruje swoje największe złożę gazu – Jolotan*, Tydzień na Wschodzie, nr 1(119), 06.01.2010.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-01-06/turkmenistan-sam-zagospodaruje-swoje-najwieksze-zloze-gaz>.
21. *Turkmenistan samodzielnie wybuduje gazociąg Wschód–Zachód*, Tydzień na Wschodzie, nr 19(137), 25.05.2010.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2010-05-26/turkmenistan-samodzielnie-wybuduje-gazociag-wschod-zachod>.
22. *Turkmenistan zaciąga kolejną wielką pożyczkę w Chinach*, Tydzień na Wschodzie, nr 16(176), 11.05.2011.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2011-05-11/turkmenistan-zaciaga-kolejna-wielka-pozyczke-w-chinach>.
23. *Uzbekistan decyduje się na zacieśnianie współpracy z Chinami*, Tydzień na Wschodzie, Numer 16(176), 11.05.2011.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2011-05-11/uzbekistan-decyduje-sie-na-zaciesnianie-wspolpracy-z-chin>.
24. *Uzbekistan zapowiada uruchomienie eksportu gazu do Chin*, Tydzień na Wschodzie, Numer 19(94), 20.05.2009,
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2009-05-20/uzbekistan-zapowiada-uruchomienie-eksportu-gazu-do-chin>.
25. *Wyniki niezależnego audytu złóż pozytywne dla Turkmenistanu*, Tydzień na Wschodzie, nr 33(67), 16.10.2008.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-10-16/wyniki-niezaleznego-audytu-zloz-pozytywne-dla-turkmenista>.
26. *Zacieśnianie uzbecko-chińskiej współpracy energetycznej*, Tydzień na Wschodzie, Numer 35(69), 30.10.2008.
<http://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/tydzien-na-wschodzie/2008-10-30/zaciesnianie-uzbecko-chinskiej-wspolpracy-energetycznej>.

THE RIVALRY BETWEEN RUSSIA AND CHINA ABOUT STRATEGIC RAW MATERIALS IN CENTRAL ASIA

Summary

Russia lost the status of great power, but it still fights on the local arena. One of the indications of this process is it's activity in the strategic raw materials field - natural gas and petroleum. Apart from the active efforts in Europe, also the Central Asia is becoming a field of competition. The states in this region are very rich with the raw materials. But also these states are very tired with the russian politics. They see a very good alternative in China.

Key words: *petroleum, natural gas, Cental Asia, Russia, China, competition.*